

Cantatedienst, gehouden op oudejaarsavond 31 december 2020 in de
Hooglandse Kerk. Voorganger: ds. Margreet Klokke

O God,
Op de grens
van het oude
en het nieuwe jaar
staan wij stil...
Er is veel gebeurd
in het jaar
dat nu bijna
voorbij is,
wij hebben
veel verduurd
en verloren
maar ook
wonderlijk veel goeds
ontvangen.

Mogen
woord en muziek
ons in dit uur
oog geven
voor de
goede machten
waardoor wij
ondanks alles
liefderijk
zijn omgeven.

U bent met ons
des avonds en
des morgens,
en zeker met ons
elke nieuwe
dag.

Door JCoH, Amen.

(Gebed, geïnspireerd op een gedicht van Diettrich Bonhoeffer, zie LB 511)

Overdenking over Exodus 33: 12-23, Lucas 2: 21 en de cantate van Telemann 'Ich hebe meine Augen auf'.

Lang geleden, toen ik nog moeder was van een kleuter, moest ik één zinnetje vaker herhalen. Als mijn kind een volwassene tegenkwam, en deze zich tot hem richtte, keerde hij zijn gezicht naar beneden. Ik zei dan steeds: 'Je moet iemand wel aankijken wanneer hij met je praat'. En ik dacht: wat raar, dat ik dit elke keer opnieuw moet zeggen. Want de kleuter die ik onder mijn hoede had, was niet verlegen. Maar later hoorde ik het andere moeders ook zeggen tegen hun kinderen: 'Je moet iemand wel aankijken, wanneer hij met je praat'...

Wat zou maken, dat kinderen dit kunnen doen: hun gezicht naar beneden wenden, juist wanneer een volwassene hen aanspreekt? Zou de blik van zo'n groot mens hen teveel kunnen zijn? Zou er teveel in op hen afkomen?

Er is veel te lezen, op onze gezichten. Deskundigen beweren, dat zestig procent van de communicatie tussen mensen op non verbale wijze tot stand komt. Je lichaamshouding verradt al veel. Maar je gezicht – daar is helemaal veel aan te zien. Het is als een glazen deur tussen binnen en buiten. Aan de kaaklijn kun je zien of iemand gewend is z'n tanden op elkaar te houden. Aan de lippen of hij veel inslikt. Bezorgdheid staat op het voorhoofd te lezen. Verdriet in de ogen. Je kunt de glazen deur wel proberen af te schermen en je gevoelens te versluieren. Maar wie goed kijkt, kan er doorheen zien. Je gezicht spreekt boekdelen. Je laat je erdoor kennen.

Bijbelschrijvers kunnen de Eeuwige ook een gezicht toekennen. U hoorde dat zonet in het verhaal uit Exodus. Ze kunnen zeggen dat zijn aangezicht met je meegaat, dat het aan je voorbijgaat of dat het over je licht. Dat is natuurlijk beeldspraak. Niemand heeft God ooit gezien, maar hij laat zich wel kennen. Hij openbaart zich. Je kunt hem ontmoeten. Over die ervaring gaat het, in deze bijbelse beeldspraak. De ervaring van de ontmoeting met de Eeuwige.

Zo'n ontmoeting is wel zeldzaam. Het komt er tussen mensen al niet zomaar van, laat staan tussen God en mensen. Er zijn dan ook altijd periodes van stilte op de lijn, in de verhouding tussen God en mens. In zo'n periode kun je twee dingen doen. Het verhaal dat net gelezen is laat dat zien. Je kunt het pad gaan van het volk Israël in de woestijn, of de weg van Mozes de berg op.

Het volk Israël heeft het moeilijk met de stilte van Gods kant, als het door de woestijn op weg is naar het beloofde land. Tijdens de uittocht uit Egypte had God hen zijn gezicht laten zien. Ze voelden zijn kracht toen ze door de zee aan de Egyptenaren ontkwamen. En ze ervoeren zijn hulp in de wolkkolom die overdag voor hen uitging en de vuurzuil die 's nachts hun weg verlichtte. Maar daarna liet hij zich niet meer zien. En toen Mozes ook nog een tijd weg was, op een berg, om te spreken met de Eeuwige, zeiden ze tegen Aäron, zijn broer: We willen een god die zijn gezicht vaker laat zien! En ze gaven hem al hun goud, zodat hij er een beeld van kon maken – het gouden kalf. In de kracht van dit beeld legden ze hun ervaring met de Eeuwige uit het verleden vast. Nu hadden

ze een god, waar ze op konden rekenen. Ze sloegen hun ogen niet meer op, naar de hemel. Ze dansten om hun eigen godsbeeld heen.

In zo'n periode van stilte op de lijn tussen de Eeuwige en jou kun je twee dingen doen. Je kunt God vastleggen, op de ervaring die je in het verleden met hem gehad hebt en daar omheen blijven dansen. En je kunt je ogen blijven opslaan, naar de hemel, naar de bergen - in de bijbel altijd de plaats van de Godsontmoeting – met in je hart het gebed: zonder u kan en wil ik niet verder. Uw aangezicht moet meegaan. *Laat mij toch uw majesteit zien!* Dat is de weg die Mozes gaat.

Er is wel durf nodig voor die weg. Een bepaald soort moed. Een kind wendt z'n gezicht al af van het gelaat van een volwassene, omdat dit teveel indruk maakt. Laat staan hoe het zal zijn om je ogen op te heffen naar de Eeuwige. Je echt te openen voor het licht van zijn aangezicht. *Niemand kan mij zien en leven*, zegt God in het verhaal dat gelezen is tegen Mozes. Met andere woorden: Een mens moet zijn oude vertrouwde leventje wel durven loslaten, als hij mij wil ontmoeten. Want Ik ben die ik ben, Ik zal er zijn, zoals ik er zijn zal. Ik ben in elke tijd anders. Hij moet dan ook durven ver-Ander-en in verhouding tot mij! En Mozes – die durft dit. Hij heft zijn ogen op naar de bergen, zoals de dichter van de psalm waar Telemann een cantate van maakte. En dan gaat de Eeuwige aan hem voorbij. Deze keer niet in de kracht van een doortocht door een diepe zee. Niet in een wolkkolom of een vuurzuil. Maar nu alleen maar in twee woorden: Genade en barmhartigheid. In het volgende hoofdstuk van Exodus zullen daar nog tien woorden bijkomen. Deze tien geboden kleuren de twee, genade en barmhartigheid, nader in. Want als je deze tien woorden hoort en doet, als je ze bewaart, dan wordt je bewaard en ervaar je iets van Gods genade en barmhartigheid. In jouw handelen zal God dan verborgen aanwezig zijn. Over je rechterhand zal Gods schaduw vallen. Zoals de tenor straks zal zingen: 'Der Herr ist dein Schatten über deiner rechten Hand'.

In een periode van stilte op de lijn tussen de Eeuwige en jou kun je twee dingen doen. Je kunt God vastleggen, op de ervaring die je in het verleden met hem gehad hebt en daar omheen blijven dansen. En je kunt je ogen blijven opslaan naar de bergen, de plaats van de Godsontmoeting.

Mozes doet het laatste, en daarmee is hij, samen met de profeet Elia, een van de twee dragende gestalten van het Oude Testament. Jezus zal de fakkel van deze twee mannen overnemen. Dat kun je lezen in het evangelie naar Lucas. Hij roept Mozes en Elia vaker op, in zijn verhaal over Jezus. Hij vertelt dat zij Jezus inspireren bij de verheerlijking op de berg. Hij zegt dat ze er zijn, als twee mannen in stralende kleren, bij zijn lege graf. En dat ze na zijn hemelvaart verschijnen, om de leerlingen te bemoedigen. Twee mannen, die niet bang zijn om hun ogen op te slaan, en Gods aangezicht te zoeken, zoals het zich telkens nieuw aan hen voordoet. Jezus staat in hun lijn. Hij neemt de fakkel van hen over. Altijd als hij bidt, zegt Lucas dat hij zijn ogen opslaat. Hij is open, en

bereid om te ver-Ander-en, in de ontmoeting met zijn God. Daarom draagt hij de naam: God redt!

Ik heb mij laten vertellen, dat het zelfstandige naamwoord 'moet' waar het werkwoord 'ont-moet-en' van is afgeleid, zoiets als 'mal' betekent. Een 'moet' is een 'mal' waar vloeibaar goud vaste vorm in krijgt. Ont-moet-en, dat is met andere woorden vaste beelden loslaten, zowel over de ander, als over jezelf. Daar begint het dus mee, voor wie Gods aangezicht wil zoeken. Ont-moet-en. Je ogen opslaan.

Mozes wil niet verder als Gods aangezicht niet met hem meegaat. Misschien herkent u zich daarin, op de grens van dit oude jaar naar een nieuw. Dan zal de psalm waar Telemann zo'n prachtige cantate van heeft gemaakt, de 121ste u vast aanspreken. 'Ich hebe meine Augen auf!'. Kinderen durven soms niet op te kijken, naar het gezicht van een volwassene, omdat dit zoveel indruk maakt. Zo moet wie opkijkt naar de bergen, en zich openstelt voor de Godsontmoeting, zich realiseren dat hij misschien niet hetzelfde blijft. Hij zou best eens kunnen ver-Ander-en. Maar juist daarin zal hij hulp krijgen, van de Ander, van boven. De Eeuwige zal een schaduw zijn aan zijn rechterhand. Amen.

Bronnen:

C.J den Heyer en P. Schelling, Symbolen in de bijbel, p. 141 ev. over 'gelaat'
Th. J. M. Naastepad, Naar Mokum, p. 352 ev.

J. Sacks, Exodus, Boek van bevrijding, p. 237 ev.

Theologisches Wörterbuch zum Alten testament, deel VI, p. 629 ev., over 'aangezicht'

Trouwe God
Wij slaan
onze ogen op
naar de bergen
en vragen ons af
vanwaar
zal er hulp komen?
u helpt ons
op de grens
van een oud
naar een nieuwjaar
door uw woord
en Geest
ook in muziek,
u inspireert ons
tot genade
en barmhartigheid
u leidt ons
als een schaduw
aan onze
rechterhand
u bewaart ons
in uw trouw.
Wij bidden –
als wij ons gezicht
soms van u
afwenden
omdat wij het licht
van uw aangezicht
niet aandurven
keer ons dan
weer om naar u toe,
geef ons de moed
u, gans Andere
onder ogen
te komen.

Wij bidden
voor mensen
die het jaar
dat komt
als een berg
tegenmoet zien.
Voor wie
het oude jaar
niet goed
achter zich
kunnen laten
omdat zij daarin
een geliefde verloren.
Voor wie nog niet
verwerkt hebben
wat hen
in het oude jaar
is overkomen.
Voor wie bang zijn
voor wat het
nieuwe jaar
zal brengen –
nog meer lockdowns,
misschien
en het daarbij
horende
gemis aan
contacten.
Mogen zij
hun ogen opslaan
en een glimp van
Uw gezicht
opvangen in
dat van Jezus,
in alle mede
menselijkheid.

Wij bidden
voor mensen
die straks meteen
hun schouders
moeten zetten
onder het
nieuwe jaar.
Voor wie
puin ruimen
na de aardbeving
in Kroatië,
voor wie
een nieuwe regering
voorbereiden
in de VS,
voor wie bij ons
werken
bij de politie
of in de zorg,
voor wie
organiseren
dat wij een
een vaccin
krijgen.
Mogen zij
hun ogen opslaan
naar de bergen
en een antenne
ontwikkelen
voor uw hulp
door uw woord
en Geest
ook in muziek.

Stilte, Onze Vader

NB Wanneer u vaker inspiratie vindt in onze preken en gebeden, stellen wij u voor om eens een gift over te maken aan NL30INGB0000111806 t.n.v. Penningmeester Leidse Binnenstadsgemeente. U steunt ons werk ermee, hartelijk dank!

